

De wonden van de geschiedenis genezen

Mgr. dr. Peter Hocken

Nederlandse vertaling van 'Repenting for the sins of the past to heal the wounds of history' (0132uk op www.stucom.nl), zoals gepubliceerd in Bouwen aan de Nieuwe Aarde 2012-2013.

INHOUD

1. BEROUW OVER ZONDEN VAN HET VERLEDEN
2. DE ZUIVERING VAN HERINNERINGEN
3. TWEE GROTE VRAGEN
4. IDENTIFICATIE MET VOORGESLACHT
5. ONOFFICIËLE EN OFFICIËLE INITIATIEVEN
6. VOLLEDIGE VERZOENING
7. VERGEVING VRAGEN OF NIET

BEROUW OVER ZONDEN VAN HET VERLEDEN

De wonden van de geschiedenis genezen, deel 1

Misstappen in het verleden werken door in het heden. Peter Hocken sprak daarover in een Europese vergadering van de Katholieke Charismatische Vernieuwing. Hier een vertaling.

De Heilige Geest onderricht in deze tijd de Kerk over plaatsvervangend schuld belijden en zuivering van herinneringen. Als we ingaan op de oproep van de Geest tot het belijden van de zonden uit het verleden, dan dragen we op betekenisvolle wijze bij aan de vernieuwing van de Kerk en de evangelisatie van de wereld.

Nieuw onderwerp

De oproep aan katholieken om de zonden van het verleden te belijden is iets nieuws in de katholieke geschiedenis. Paus Johannes Paulus II lanceerde deze in 1994 in *Tertio Millennio Adveniente* (TMA). Met deze brief startte de Kerk haar voorbereiding voor het grote jubileum 2000*.

Omdat het een relatief nieuw onderwerp is in de katholieke leer en in de theologische reflectie, is er nog geen standaardterminologie voor. De heilige vader zelf heeft aangemoedigd tot de nodige theologische reflectie door de Internationale Theologische Commissie te vragen met dit onderwerp aan de slag te gaan. Het document van deze commissie heette 'Herinnering en verzoening: de kerk en de schuld uit het verleden' **. De publicatie ervan kwam een paar dagen voor de boeteviering die op 12 maart 2000 plaatsvond in de Sint Pieter in Rome. In deze liturgie, waarin de paus zelf voorging, hebben zeven prelaten van de belangrijkste departementen van de Romeinse Curie de zonden beleden die

op een of andere manier verband hielden met de terreinen waarvoor zij verantwoordelijk waren.

Initiatief paus

Deze ontwikkeling lijkt vooral het idee en initiatief te zijn geweest van paus Johannes Paulus II zelf. Weliswaar heeft een katholieke gemeenschap zoals de Sint Egidiusgemeenschap een belangrijke rol gespeeld in sommige verzoeningsinitiatieven. Maar toch schijnt de oproep van de paus tot het belijden van de zonden van het verleden geen reactie te zijn geweest op initiatieven aan de basis. Sinds 1994 heeft Johannes Paulus II verschillende gelegenheden benut om een katholieke verantwoordelijkheid voor zonden van het verleden te erkennen, vooral tijdens zijn bezoeken aan Israël in 2000 en aan Athene in 2001.

Nieuwe christelijke initiatieven

Voordat we de leerpunten in 'Herinnering en verzoening' bekijken, moeten we een aantekening maken. In de laatste twintig jaar zijn er enige nieuwe christelijke initiatieven geweest voor verzoening, waaronder een schuldbelijdenis voor de zonden van het verleden. Leaders in de charismatische beweging hebben hierbij een belangrijke rol gespeeld. Een stimulans voor deze ontwikkeling kwam voort uit initiatieven voor

verzoening tussen zwart en blank in Noord-Amerikaanse steden.

Duitse christenen

Onder leiding van Friedrich Aschoff van de Evangelisch-Lutherse Kerk in Duitsland bezochten in 1995 Duitse christenen alle landen waar Hitlers troepen zijn binnengevallen. Zij deden dit om hun zonden te erkennen en verzoening te zoeken. De aanleiding was de vijftigste verjaardag van het einde van de Tweede Wereldoorlog. Er zijn veel gebedstochten gehouden om te bidden en zonden van het verleden te belijden die verband hielden met de zwartste bladzijden uit de geschiedenis.

Gebedsreizen

Bij de negenhonderdste verjaardag van de eerste kruistocht, zijn christenen - onder leiding van Lynn Green van Jeugd met een Opdracht - biddend van West-Europa naar Jeruzalem gelopen, waarbij ze berouw hebben getoond aan de leiders van joodse, islamitische en oosters-orthodoxe gemeenschappen langs de route. Andere gebedsreizen gingen naar West-Afrikaanse havens die gebruikt waren voor de slavenhandel, en naar plaatsen die verbonden zijn met de misdaden begaan tegen de Aborigines in Australië en de Maori's in Nieuw-Zeeland.

Waarom nu?

Waarom betuigen christenen in deze periode van de menselijke geschiedenis berouw? Misschien omdat de conflicten die tegenwoordig de mensheid verscheuren de toekomst van de hele mensheid bedreigen. Door de massamedia zijn we ons bewust van de verschrikkelijke barbaarsheden in zoveel delen van de wereld. Het schokt ons dat dergelijke gruwelijkheden ook voorkomen in zogenaamde christelijke landen in een tijd dat we trots zijn op onze wetenschappelijke en technologische vooruitgang. Vooral de afslachting van zes miljoen Joden in de Holocaust dwingt tot een christelijk gewetensonderzoek: hoe kon zo'n gruwel plaatsvinden in 'christelijk Europa'?

Historische gelegenheid

De overtuiging van de heilige vader weerspiegelt zijn levenslange reflectie op het grootste kwaad in de twintigste eeuw, zoals hij dat zelf beleefd heeft in Polen. Tegelijk

weerspiegelt het zijn aanvoelen dat het jaar 2000 een historische gelegenheid was voor de Kerk en de wereld. In de voorbereiding op het nieuwe millennium heeft hij getracht te 'kijken met de ogen van het geloof' (TMA nr. 17) naar de hele geschiedenis van de Kerk in het tweede millennium, tussen de jaren 1000 en 2000, en vooral in de twintigste eeuw, 'een eeuw die de beproevingen moest doormaken van de Eerste en Tweede Wereldoorlog, van de ervaringen van de concentratiekampen en een eeuw die weerzinwekkende bloedbaden moest aanschouwen' (TMA nr. 18). Johannes Paulus II ziet deze oproep tot een katholieke belijdenis van de zonden van het verleden als een vrucht van het Tweede Vaticaans Concilie, een essentieel element in de vernieuwing van de Kerk en noodzakelijk voor de effectiviteit van de 'nieuwe evangelisatie'.

Voor effectieve evangelisatie

Veel van de protestantse initiatieven zijn opgekomen als een vrucht van gebed om een opwekking. Leiders hebben begrepen dat de diepe wonden die het gevolg zijn van conflicten in het verleden, een grote barrière vormen voor effectieve evangelisatie van onze volken. Verzoeningsinitiatieven worden op die manier gezien als een noodzakelijke voorbereiding op effectievere evangelisatie. Er is een element van gezamenlijkheid in de motivatie die zowel protestanten als katholieken noopt om de zonden van het verleden te belijden. Zowel onder protestantse als katholieke christenen gaat de aandacht uit naar de oorspronkelijke oorzaken van langdurige conflicten die voortdurend volken en naties over de hele wereld kwellen.

Keerpunt in geschiedenis

Alle christenen erkennen dat we alleen door Gods Geest tot berouw en verzoening kunnen komen. Daarom moet dit nieuwe bewustzijn van de noodzaak de zonden van het verleden onder ogen te zien en te belijden begrepen worden als een *kairos* in Bijbelse zin: een beslissend keerpunt in de geschiedenis.

Mgr. dr. Peter Hocken #

* De heilige vader had dit onderwerp naar voren gebracht in een bijeenkomst met al de kardinalen in 1993.

** 'Herinnering en verzoening' staat in Kerkelijke documentatie, september 2000, pag. 11-42: www.rkkerk.nl.

Dit was deel 1. Deel 2 gaat over de zuivering van herinneringen, een specifieke bijdrage van paus Johannes Paulus II. In de daarop volgende delen komen aan bod: solidariteit en identificatie, onofficiële en officiële initiatieven, onderzoek, belijdenis, identificatie, jammerklacht en vergeving vragen.

De oorspronkelijke Engelse tekst staat als 0132uk op www.stucom.nl. De tussenkopjes zijn van de redactie.

DE ZUIVERING VAN HERINNERINGEN

De wonden van de geschiedenis genezen, deel 2

Misstappen in het verleden werken door in het heden. In dit deel bespreekt Peter Hocken wat paus Johannes Paulus II zei over 'de zuivering van herinneringen'.

De eerste bijdrage van Johannes Paulus II is dat hij dit onderwerp op de agenda van de Kerk heeft gezet. Hij heeft daarbij de Internationale Theologische Commissie gevraagd met dit onderwerp aan de slag te gaan. Het document van deze commissie heet *Herinnering en verzoening: de kerk en de schuld uit het verleden* (1). Het begint - zoals gebruikelijk is in katholieke documenten - met een samenvatting van de voorafgaande bijdragen van het leergezag.

Een taak voor de hele Kerk

Duidelijk nieuw is nu dat de paus het belijden van de zonden van het verleden presenteert als een *taak* voor de hele Kerk.

De heilige vader omschrijft het doel van deze belijdenis van de zonden van het verleden als 'de zuivering van het geheugen'. Dit begrip is een belangrijke katholieke bijdrage aan de bewustwording van wat het betekent de zonden van het verleden te belijden.

In Tertio millennio adveniente (2) noemt de heilige vader twee patronen van zonden van het verleden die in het bijzonder beleden moeten worden:

- a. de zonden tegen de eenheid van Gods Volk (3);
  - b. de zonden van 'onverdraagzaamheid en zelfs geweld in dienst van de waarheid' (4).
- Uit wat de paus gedaan heeft, is ook duidelijk dat de zonden van katholieken tegen het Joodse volk hem erg aan het hart gingen en een grote rol speelden in zijn oproep tot berouw (5).

Ons geweten bevrijden

Herinnering is hoe het verleden ontvangen wordt in het heden om de toekomst vorm te

geven. *Herinnering en verzoening* stelt: 'Deze zuivering bestaat uit een proces dat erop gericht is het individuele en het collectieve geweten te bevrijden van alle vormen van wrok en geweld die de erfenis zijn van fouten in het verleden' (6). Let op de nadruk die ligt op 'het individuele' en 'het collectieve'. Er zijn persoonlijke herinneringen en collectieve herinneringen. In alle tijden van geweld en wreedheid zijn de collectieve herinneringen het gevaarlijkst. Deze zijn te vinden in de manier waarop een volk of gemeenschap zich zijn conflicten herinnert, zijn geschiedenis schrijft, zijn vijanden aanwijst en zijn eigen gedrag rechtvaardigt. Al deze collectieve herinneringen worden begeleid en gevoed door persoonlijke herinneringen, door de verhalen van families en individuen met hun eigen pijnervaringen en trauma's. Deze herinneringen worden vervolgens doorgegeven aan de volgende generaties. Dit gebeurt niet alleen in de officiële geschiedschrijving, maar ook in de volkscultuur: in liederen, in kunst, in bijzondere gedenkdagen met hun eigen ceremoniën en optochten, in het eren van 'onze helden'.

Leugens in onze geschiedenis

We kunnen deze patronen zien in alle langdurige conflicten die recentelijk opnieuw tot een uitbarsting kwamen: in het voormalige Joegoslavië tussen katholieke Kroaten en oosters-orthodoxe Serven (met in Bosnië ook nog de moslims), in Noord-Ierland tussen protestantse unionisten en katholieke nationalistes, in Rwanda tussen Hutu en Tutsi, in Sri Lanka tussen Singalezen en Tamils. Elke partij heeft zijn eigen geschiedenis. De geschiedenissen van partijen die elkaar bestrijden hebben weinig gemeenschappelijks, behalve 'wij zijn de helden en zij zijn de

slechteriken'. Dergelijke conflicten kunnen nooit genezen zonder zuivering van herinneringen. Dat wil zeggen: zonder een zuivering van de vooroordelen en alle leugens in onze geschiedenis. Deze zuivering zal leiden tot een zuivering van ons hart, zodat wij elkaar niet meer haten en verwerpen.

Heilige Geest zal overtuigen

In de Catechismus van de Katholieke Kerk staat een treffende uitspraak: 'De heilige Geest is het levende geheugen van de kerk' (nr. 1099). Vanuit dat gezichtspunt kunnen we zeggen dat de zuivering van het geheugen vereist dat we waarheid en onwaarheid in onze herinneringen uiteenhalen. Hierbij zal de heilige Geest de herinnering aan Gods werken mogelijk en werkzaam maken. De heilige Geest zal ons ook overtuigen van de zonden van het verleden. En de heilige Geest zal ons overtuigen van alle verdraaiingen van de waarheid.

Mgr. dr. Peter Hocken #

De oorspronkelijke Engelse tekst van deze lezing van Peter Hocken staat als 0132uk op www.stucom.nl (Duitse vertaling: 0132de).

(1) *Herinnering en verzoening*, Kerkelijke documentatie jrg. 28, nr. 4, 1-9-2000, p. 11-42, www.rkkerk.nl.

(2) Johannes Paulus II, *Tertio millennio adveniente* (TMA). Apostolische brief over de voorbereiding van het Jubileumjaar 2000, Kerkelijke documentatie jrg. 23 nr. 1, februari 1995, p. 3-29.

(3) Onder de zonden die om groter boetvaardigheid en bekering vragen horen zeer zeker die 'welke de door God voor zijn volk gewilde eenheid hebben geschaad.' (TMA, nr. 34). Zie ook *Herinnering en verzoening* 5.2.

(4) TMA nr. 35. Zie ook *Herinnering en verzoening* 5.3.

(5) We zien dit aan zijn besluit om een speciale commissie van deskundigen op te zetten om te bestuderen hoe de katholieke behandeling van het Joodse volk door de eeuwen heen is geweest, en ook een commissie om de Spaanse inquisitie te bestuderen. Zie *Herinnering en verzoening* 5.4 en de apostolische exhortatie *Ecclesia in Europa*, die een engagement vraagt waarbij 'men zich herinnert welk aandeel de zonen van de Kerk hebben gehad in het ontstaan en de verbreiding van een antisemitische houding in de geschiedenis, en daarvoor God om vergeving vraagt en op deze wijze ontmoetingen van verzoening en vriendschap met de zonen en dochters van Israël bevordert' (nr. 56), Kerkelijke documentatie 31,5-6, 14-11-2003, 0160 op www.stucom.nl.

(6) Zie de inleiding van *Herinnering en verzoening*.

In het volgende deel behandelt Peter Hocken twee belangrijke vraagstukken: Hoe kun je berouw hebben over zonden die je zelf niet beging? Kan een heilige Kerk zondigen?

#

TWEE GROTE VRAGEN

De wonden van de geschiedenis genezen, deel 3

Misstappen in het verleden werken door in het heden en moeten daarom aangepakt worden. Over zuivering van herinneringen ging deel 2. Nu de belangrijke vraagstukken: hoe kun je berouw hebben over zonden die je zelf niet begaan hebt, en: kan een heilige Kerk zondigen?

De eerste tegenwerping is altijd: we zijn alleen verantwoordelijk voor onze eigen zonden! Hoe kunnen we berouw hebben over zonden die we niet zelf begaan hebben? Iedereen die actief is in deze bediening tot verzoening, accepteert dat we bij God alleen verantwoording hoeven af te leggen voor ons eigen gedrag (1). Paus Johannes Paulus II verschaft het antwoord door de aandacht te richten op 'de zuivering van herinneringen'. Zoals de joodse schrijver Elie Wiesel heeft gezegd: 'Hoewel geen mens verantwoordelijk is voor wat zijn voorouders hebben gedaan, is hij wel verantwoordelijk voor wat hij doet met die herinnering'.

Zondaars en heiligen

Een tweede grote vraag gaat over de relatie tussen de Kerk en zonde. De Vaticaanse documenten zijn daarbij zorgvuldig in hun woordkeus. De heilige vader heeft verschillende keren gesproken over zonden die begaan zijn door 'de zonen en dochters van de Kerk', niet over 'de zonden van de Kerk'. In *Tertio millennio adveniente* 33 schreef de paus: 'Weliswaar is de kerk heilig omdat zij is ingelijfd in Christus, toch wordt zij niet moede boete te doen: voor God en voor de mensen erkent zij dat haar zondige zonen en dochters steeds haar kinderen zijn' (2). Maar dan vervolgt hij met een citaat uit *Lumen Gentium*

8 waarin staat dat de Kerk zondaars omvat en, 'terzelfder tijd heilig en altijd tot uitzuivering geroepen, streeft zij onophoudelijk de boetvaardigheid en de levensvernieuwing na'.

Heilige Kerk

De meest fundamentele reden om niet te zeggen dat de Kerk heeft gezondigd, ligt in het feit dat de Kerk van nature heilig is. Het aspect van zonde die uitzuivering behoeft, behoort niet op dezelfde manier tot de Kerk als haar heiligheid. *Herinnering en verzoening* maakt onderscheid tussen 'de heiligheid van de Kerk' en 'heiligheid in de Kerk' (3). De heiligheid van de Kerk is gebaseerd op 'de zending van de Zoon en de Geest', het is de Kerk die gevormd is door het Heilig Woord van God en de heilige sacramenten. Maar in de Kerk is niet alles heilig. Dus: 'Met de heiligheid van de kerk dient derhalve de heiligheid in de kerk overeen te komen' (3). Dit is een morele en geestelijke verplichting.

Strijdende Kerk

Op een andere manier gezegd: de 'Kerk' in de diepste betekenis van het woord omvat Christus, het hoofd, en heel de zegevierende (4) Kerk met Maria en alle heiligen. Op geen enkele manier kunnen we zonde toedichten aan de Kerk in deze diepste betekenis. Maar voor de strijdende Kerk, de Kerk hier op aarde (4), blijft het zondige element niet beperkt tot individuele personen. Er is een gezamenlijke dimensie in de zonden van katholieken, waarvan de hiërarchie niet op voorhand uitgesloten kan worden. Om een actueel voorbeeld te geven: het kan zijn dat de bisschoppenconferentie van een bepaald land ertoe geleid wordt om te belijden dat ze als een gezamenlijkheid gezondigd hebben door niet eerlijk en te goeder trouw het misbruiken van kinderen door dienaren van de Kerk aan te pakken. *Herinnering en verzoening* zelf citeert de belijdenis van paus Adrianus VI, die in 1522 sprak van 'afschuwelijkheden, misbruiken (...) en plichtverzakingen' waaraan 'het Romeinse hof' van zijn tijd zich schuldig had gemaakt, 'een ziekte (...) die diepgeworteld is en zich ontwikkeld heeft', van 'hoofd tot de ledematen.' (voetnoot HV 1.1) Het gaat over de strijdende Kerk als het Concilie in het decreet over oecumene zegt: 'De kerk wordt op haar pelgrimstocht door Christus opgeroepen tot deze onafgebroken hervorming, die zij als

menselijke en aardse instelling voortdurend nodig heeft' (5).

Patronen van eeuwen

De oproep van de paus om de zonden te belijden die katholieken in het verleden begaan hebben, is dus niet slechts een individuele zaak. Er zitten zowel persoonlijke als gezamenlijke dimensies aan. Als we te maken hebben met ernstige zondige patronen van eeuwen geleden, gaat het zelden om zonden van alleen maar bepaalde personen of zelfs bepaalde leiders, maar meestal om mentaliteiten en praktijken die kenmerkend zijn voor groepen, naties en zelfs de hele strijdende Kerk in meerdere generaties.

Pastorale noodzaak

We staan hier wel voor een dilemma. Als we zeggen 'de Kerk heeft niet gezondigd, het waren alleen maar sommige katholieken', dan is dat niet overtuigend voor de mensen die lezen over schandalen in de Kerk en over de trage reacties daarop van kerkelijke gezagsdragers, bijvoorbeeld bij kindermisbruik. Voor het grote publiek is dit de Kerk. Het is dus een urgent pastoraal vereiste dat we kunnen spreken over het zondige aspect van de Kerk als menselijk instituut, zonder het zicht te verliezen op de diepere theologische werkelijkheid van de Kerk.

Peter Hocken #

(1) De Internationale Theologische Commissie stelt dat het toeschrijven van schuld eigenlijk niet verder kan worden uitgebreid 'dan tot de groep personen die er vrijwillig mee ingestemd hebben door eigen handelen, door verzuim of door nalatigheid' (*Herinnering en verzoening* 1.3).

(2) Johannes Paulus II, *Tertio millennio adveniente*, nr. 33. Apostolische brief over de voorbereiding van het Jubileumjaar 2000, Kerkelijke documentatie jrg. 23 nr. 1, februari 1995, p. 18.

(3) *Herinnering en verzoening* 3.2.

(4) 'Zegevierende' en 'strijdende' Kerk

Tot de Kerk behoren zowel de christengelovigen die nu hun aardse leven doormaken, als degenen die reeds gestorven zijn. In de laatste groep zijn er die zich nog in de louteringsfase bevinden (het 'vagevuur', vgl. 1 Korintiërs 3,15) en anderen, die reeds deelhebben aan de gemeenschap met de Drie-eenheid en alle heiligen (de 'hemel'). In de katholieke traditie worden de gelovigen op aarde de *strijdende Kerk* genoemd, omdat ze nu nog de goede strijd moeten strijden (2 Timotheüs 4,7). De

gestorvenen die in de louteringsfase zijn worden de *lijdende Kerk* genoemd. Degenen die reeds in de 'hemel' zijn heten de *zegevierende Kerk*.

(5) Tweede Vaticaans Concilie, Unitatis Redintegratio 6.

Citaten uit *Herinnering en verzoening* zijn overgenomen uit Kerkelijke documentatie, september 2000, pag. 11-42: www.rkkerk.nl.

De oorspronkelijke Engelse tekst van dit artikel staat als 0132uk op www.stucom.nl. Vert. K.S. De tussenkopjes en vierde voetnoot zijn van de redactie.

In deel 4 meer over het je identificeren met je voorgeslacht.

IDENTIFICATIE MET VOORGESLACHT

De wonden van de geschiedenis genezen, deel 4

Misstappen in het verleden werken door in het heden en moeten daarom aangepakt worden. Moeten we daarbij ook schuld belijden? Kunnen we solidair zijn en ons identificeren?

Deel 3 van deze serie eindigde met: "Als we zeggen 'de Kerk heeft niet gezondigd, het waren alleen maar sommige katholieken', dan is dat niet overtuigend voor de mensen die lezen over schandalen in de Kerk en over de trage reacties daarop van kerkelijke gezagsdragers, bijvoorbeeld bij kindermisbruik. Voor het grote publiek is dit de Kerk. Het is dus een urgent pastoraal vereiste dat we kunnen spreken over het zondige aspect van de Kerk als menselijk instituut."

Het Vaticaanse document *Herinnering en verzoening* noemt ook als reden voor plaatsvervangend berouw de solidariteit tussen alle gedoopten. 'Immers, de gedoopten van vandaag zijn in de genade, evenals in de wonde die de zonde slaat, de gedoopten van gisteren nabij en zijn solidair met hen.' Dat de Kerk moeder is, houdt ook in dat zij de last van de schuld van haar kinderen in moederlijke solidariteit op zich neemt.*

Met volk of natie

De protestantse initiatieven voor verzoening hebben bijna altijd de aandacht gericht op de identificatie van christenen met hun eigen volk of natie. Katholieken zullen de verzoening ook willen toepassen op de scheuringen en wonden van de Kerk en de christelijke gemeenschappen. De Bijbelse basis voor deze identificatie ligt in de profetische belijdenis 'Wij en onze voorouders hebben gezondigd'.**

Bij deze belijdenis is het begrip identificatie belangrijk. De persoon die schuld belijdt,

identificeert zich met zijn of haar voorouders. Het 'wij' betreft het heden en het verleden. Onze voorouders begingen deze zonden, ons volk keerde zich af van de Heer. John Dawson, een belangrijke leraar over verzoening, schreef: 'Nehemia en de families die met hem waren, kwamen samen voor de Heer. Ze vastten en waren gehuld in boetekleren, met stof op hun hoofd. Hoewel ze maar een kleine rest waren, identificeerden ze zich volledig met hun natie en haar geschiedenis. "De geboren Israëlieten gingen apart staan van de vreemdelingen, en zij beleden schuld voor hun zonden en voor de wandaden van hun voorouders" (Nehemia 9,2)'.***

Voorbeeld van Jezus

Het is belangrijk eraan te denken dat onze verlossing tot stand gebracht is door een daad van identificatie - een daad van identificatie door iemand die onschuldig was en geheel vrij van zonden. Het model om plaatsvervangend berouw te begrijpen moet dus Jezus zelf zijn. Het evangelie van Matteüs presenteert de doop van Jezus in de Jordaan als zijn identificatie met zondaars en als de voorafbeelding van zijn dood op het kruis. Johannes de Doper ziet dat het - naar menselijke maatstaven - duidelijk ongepast is om de zondeloze Jezus te dopen: 'Ik zou door u gedoopt moeten worden, en dan komt u naar mij?' (Matteüs 3,14). Maar Jezus antwoordt: 'Laat het nu maar gebeuren, want het is goed dat we op deze manier Gods gerechtigheid vervullen' (vers 15). Jezus identificeert zich zo met alle zondaars dat hij de gevolgen van alle zonden op zich neemt. De vervulling van deze identificatie op het kruis

van Golgota brengt de gerechtigheid van God tot stand.

Verbonden generaties

In zijn waarschuwingen tegen de schriftgeleerden en Farizeëen (Matteüs 23) erkent Jezus dat er solidariteit in zonden is tussen generaties. Zijn waarschuwingen bereiken hun hoogtepunt in deze vreselijke profetie: 'Ik verzeker jullie: op deze generatie zal dit alles neerkomen' (vers 36). Jezus richt zich rechtstreeks tot degenen die elk verband ontkennen met de zonden van hun voorouders en die zeggen: 'Als wij geleefd hadden in de tijd van onze voorouders, zouden wij ons niet zoals zij schuldig hebben gemaakt aan de moord op de profeten' (Matteüs 23,30). Het antwoord van Jezus daarop is erg kort: 'Daarmee erkennen jullie zelf dat jullie kinderen zijn van hen die de profeten vermoord hebben' (Matteüs 23,31).

Peter Hocken #

In het volgende deel gaat het over het belang van zowel privé-initiatieven als officiële initiatieven voor verzoening.

* *Herinnering en verzoening* 3.0 en 3.4, waar staat: 'Het kan niet anders dan dat deze kerk op haar beurt als een echte moeder gewond wordt door de zonde van haar kinderen in heden en verleden: zij blijft hen echter liefhebben, en wel zo dat zij te allen tijde de last, door hun zonden en schuld veroorzaakt, op zich neemt:...'.

** Zie Psalm 106,6; Jeremia 3,25; 14,20. *Herinnering en verzoening* bestudeert de verschillende categorieën van Oudtestamentische belijdenissen van zonden en zegt in 2.1: 'Vaker verbinden de belijdenissen die de fouten en de schuld van de voorouders vermelden, deze uitdrukkelijk met de dwalingen van de eigen generatie'. In voetnoot 34 van *Herinnering en verzoening* staat een langere lijst van vindplaatsen in het Oude Testament.

*** John Dawson, *What Christians Should Know About Reconciliation*, International Reconciliation Coalition, Ventura CA 1998, p. 21 (vgl. www.reconcile.org).

Citaten uit *Herinnering en verzoening* zijn overgenomen uit Kerkelijke documentatie, september 2000, pag. 11-42: www.rkkerk.nl.

De oorspronkelijke Engelse tekst van dit artikel staat als 0132uk op www.stucom.nl. Vert. K.S. De tussenkopjes zijn van de redactie.

Laten we ons neerwerpen in schande,
laat schaamte ons bedekken.
Tegen de HEER, onze God,
hebben wij en onze voorouders gezondigd,
vanaf onze jeugd, tot op de dag van vandaag.
Wij hebben niet geluisterd naar de HEER, onze God.
Jeremia 3,25

Wij hebben gezondigd zoals onze voorouders,
wij hebben gefaald en kwaad bedreven.
Psalm 106,6

ONOFFICIËLE EN OFFICIËLE INITIATIEVEN

De wonden van de geschiedenis genezen, deel 5

Misstappen in het verleden werken door in het heden en moeten daarom aangepakt worden.

Misschien denkt u: wie ben ik dat ik zonden zou belijden namens iemand anders? Hoe kan ik me presenteren als vertegenwoordiger van de katholieken van vorige generaties? Niemand heeft mij benoemd om zo'n verantwoordelijkheid te dragen. Het antwoord op deze vraag zit in het belangrijke verschil tussen (1) privé-initiatieven voor verzoening, welke in het verborgene plaatsvinden, en (2) officiële initiatieven, die uiteraard publiekelijk zijn, met benoemde vertegenwoordigers.

Erfenis aanwezig in jou

Je kunt onofficieel als een geestelijke vertegenwoordiger van je kerk of natie optreden op grond van je identiteit (wie je bent). Als een toegewijd katholiek ben ik drager van de katholieke erfenis. Dat is een gevolg van mijn toewijding en identificatie. Dat ik deel ben van de erfenis en dat de erfenis aanwezig is in mij, dat is ten diepste het werk van de Heilige Geest. De Heilige Geest brengt in mij en in ons het eeuwenlange werk van de Heilige Geest in de Kerk tot leven. Net zoals

leken kunnen evangeliseren omdat ze gedoopte gelovigen zijn in wie de Geest woont, zo kunnen leken ook voorbede en andere gebeden doen als dragers van de erfenis van de Kerk.

Hoe beginnen

Wie een roeping ervaart tot gebed om verzoening, kan waarschijnlijk het beste beginnen met onderwerpen uit eigen omgeving, bijvoorbeeld als je bij een stad woont die de Joodse bevolking verdreven heeft of bij een plaats waar protestantse martelaren gestorven zijn. Klein beginnen is een Bijbels principe, zoals blijkt als Jezus zegt: 'Voortreffelijk, je bent een goede en betrouwbare dienaar. Omdat je betrouwbaar bent gebleken in het beheer van een klein bedrag, zal ik je over veel meer aanstellen' (Mattheus 25,21).

In feite moet de aanpak van eeuwenoude conflicten door de Heilige Geest altijd beginnen vanuit persoonlijke initiatieven. Het doel van een onofficiële akte van berouw is dat je de greep van de geestelijke machten die in conflictgebieden aan het werk zijn, begint te doorbreken. Wie zich inzet voor onofficiële initiatieven van geestelijke identificatie, moet niet de publiciteit zoeken. Het is werk in het

verborgene en het directe resultaat is verborgen. 'En jullie Vader, die in het verborgene ziet, zal je ervoor belonen' (Mattheüs 6,6).

Officieel

Officiële initiatieven tot plaatsvervangend schuld belijden vinden plaats als gezagsdragers die officieel hun natie of kerk vertegenwoordigen, de zonden van vorige generaties belijden, zich met hen identificeren en vergeving vragen. Dit schuld belijden door officiële vertegenwoordigers moet zo publiek mogelijk gedaan worden. De deelnemers vertegenwoordigen officieel hun hele volk. Bij dergelijke publieke gelegenheden past echter geen intens weeklagen. Willen ze effectief zijn, dan moeten ze voorbereid worden door persoonlijke en onofficiële initiatieven van christenen die zich laten leiden door de Heilige Geest.

Mgr. dr. Peter Hocken #

Voor een volledig proces van verzoening zijn vier dingen nodig: onderzoek naar de feiten, benoemen wat fout was, zich identificeren met de daders en doorleefd verdriet. Daarover gaat deel 6.

VOLLEDIGE VERZOENING

De wonden van de geschiedenis genezen, deel 6

Peter Hocken beschreef in deze serie hoe evangelische leiders en de Rooms-katholieke Kerk aandacht gingen besteden aan de wonden en zonden die we vanuit het verleden meedragen. Hij beschreef ook de theologische vraagstukken die hiermee verband houden. Nu de praktijk.

Als we willen bijdragen aan een volledig proces van verzoening, dan zijn vier specifieke elementen nodig.

1. Onderzoek

Bij het woord 'onderzoek' haakt u misschien al snel af, maar het betekent gewoon: 'de feiten helder krijgen'. Als we de zonden van het verleden willen belijden, brengen we het hele proces in gevaar wanneer we dingen over het verleden beweren die niet kloppen met de feiten. Hier moet des te meer op gelet worden als mensen van beide zijden van een historisch conflict samen bidden. Hoeveel serieus onderzoek nodig is, dat is afhankelijk van hoe

openbaar het initiatief is en hoe diep het gaat*. Het doel moet zijn dat alle aanwezigen bij zo'n gebed 'amen' kunnen zeggen op de belijdenis van zonden, en beamen dat de gedane beweringen over de geschiedenis waar zijn.

2. Belijdenis

Na vaststelling van de historische feiten moeten we onderscheiden wat goed was en wat slecht was. Het belijden van zonden uit het verleden houdt in dat je zegt: 'Dit is in het verleden gebeurd. En het was fout'. In het proces dat voorafgaat aan de schuldbelijdenis is het wijs te focussen op de ernstigste fouten. Een schuldbelijdenis zal niet overtuigen als

kleine fouten in een bepaalde historische situatie of periode beleden worden, terwijl er niets gezegd wordt over een grotere fout. Essentieel is ook dat het als fout bestempelen van handelingen in het verleden, niet verwordt tot het oordelen over bepaalde personen.**

3. Identificatie

'Identificatie' betekent dat we ons identificeren met degenen die de zonden of fouten die we belijden, begaan hebben. Het betekent dat we van 'zij' overgaan naar 'wij'. Daarmee treden we in de voetstappen van de oudtestamentische profeten die beleden: 'Wij en onze vaders hebben gezondigd'. Identificatie bij het uitspreken van berouw betekent: 'Mijn volk heeft dit gedaan. Wij dragen deze last.' In de identificatie bevestigen wij dat er, door de herinneringen die leven in het volk, een geestelijke band is tussen vroegere generaties en onze generatie nu.

Is het mogelijk ons te identificeren met groepen of naties waar we zelf *niet* toe behoren, om de zonden van hun verleden te belijden? Het antwoord moet zijn: 'Ja, dat is mogelijk', want Jezus als Jood identificeerde zich met alle volken op aarde. Maar identificatie met een andere groep, een andere kerk of een ander volk kan niet eenvoudigweg een gebedstechniek zijn; het moet een persoonlijke verbintenis met die anderen zijn - zoals bij missionarissen die het voorbeeld van Jezus volgden en de cultuur overnamen van het volk dat ze dienen. Als we werken voor verzoening, dan moeten we normaliter eerst zoeken naar mogelijke deelnemers die behoren tot een van de groepen die met elkaar in conflict zijn.

4. Spijtbetuiging

Ik kan zeggen dat een gebeurtenis in 1290 of in 1938 slecht was en dat mijn volk daarvoor verantwoordelijk is, zonder dat ik er rouwig over ben of verdriet over voel. Om het proces compleet te maken is het daarom nodig dat we verdriet voelen in ons hart. Een basisprincipe is hier dat voor effectief berouw ons verdriet over de zonde even intens moet zijn als de emotionele en persoonlijke betrokkenheid van degenen die de gruweldaden van het verleden hebben begaan. Als we te maken hebben met beestachtige gebeurtenissen waarbij

moordpartijen, marteling, verkrachting, deportatie (wat we tegenwoordig 'etnische zuivering' zouden noemen) en vernedering plaatsvonden, dan moeten we ons realiseren dat de daders gedreven werden door haat en verachting. Met name als onofficiële groepen zich geestelijk gaan richten op dergelijke gruwelijke gebeurtenissen, zullen ze weinig opmerkelijks bereiken totdat hun berouw even diep gaat als de zonde.

Zo'n hartsverdriet kun je niet plannen of organiseren. Daarvoor moet je naar de Heer gaan om de Heilige Geest toe te staan je te laten zien hoe erg de zonde werkelijk is voor God, die heilig is. Dit hoort daarom normaliter thuis in de sfeer van onofficiële niet-openbare bijeenkomsten. De charismatische vernieuwing levert hier een belangrijke bijdrage, want door deze vernieuwing stelt de Heer ons in staat met ons hart betrokken te raken en diepe emoties tot uitdrukking te brengen in gebed en eredienst.

Peter Hocken #

De oorspronkelijke Engelse tekst van dit artikel is uit 2004 en staat als 0132uk op www.stucom.nl. Vert. K.S. en de redactie van Bouwen aan de Nieuwe Aarde. De tussenkopjes zijn van de redactie. Eerdere delen stonden in 2012-2, 3, 4 en 5; en 2013-1. Alle gepubliceerde delen zijn terug te vinden onder 0132 op www.stucom.nl.

*Het document *Herinnering en verzoening*, in 1999 gepubliceerd door de Internationale Theologische Commissie onder leiding van Kardinaal Jozef Ratzinger, stelt dat een degelijke historische analyse nodig is: 'Hier moet de vraag gesteld worden wat er precies gebeurd is, wat men eigenlijk gezegd en gedaan heeft. Slechts nadat men deze vragen afdoende beantwoordt heeft op grond van een strikt historisch oordeel, kan men ook de vraag stellen of datgene wat gebeurd, gezegd of gedaan is, als al dan niet conform aan het evangelie beschouwd moet worden en, in geval dit niet zo mocht zijn, of de leden van de kerk, die aldus handelden, zich hiervan rekenschap hadden kunnen geven gelet op de context waarin zij gehandeld hebben.' (Hoofdstuk 4, inleiding, zoals vertaald in Kerkelijke documentatie 2000). Hier gaat het duidelijk over publieke verklaringen van berouw.

** *Herinnering en verzoening* maakt onderscheid tussen 'objectieve' en 'subjectieve' verantwoordelijkheid voor menselijke handelingen: 'De enige vorm van verantwoordelijkheid die in de loop van de geschiedenis kan blijven bestaan, is de objectieve verantwoordelijkheid' (5.1).

VERGEVING VRAGEN OF NIET

De wonden van de geschiedenis genezen, deel 7, slot.

Voor een volledige verzoening van de fouten die we als kerkgemeenschap of volk meedragen vanuit het verleden zijn vier dingen nodig: onderzoek, schuldbelijdenis, identificatie en spijt. Zo lazzen we in deel 6. Hieronder het laatste deel.

Vergeving vragen

Bij de vier stadia in het proces van verzoening heb ik vergeving niet genoemd. Dit komt misschien omdat vergeving ook in *Herinnering en verzoening* geen hoofdpunt is*. Maar ten diepste zijn onze behoefte om zonden uit het verleden te belijden en er spijt over te betuigen, en onze behoefte om onze herinneringen gezuiverd te krijgen niet afhankelijk van het vragen of ontvangen van vergiffenis. Vergeving behoort tot het antwoord op zondebelijdenis, hun antwoord op onze belijdenis en ons antwoord op hun belijdenis.

Natuurlijk moet vergeving altijd aan God gevraagd worden. Elke zonde is immers in de eerste plaats een vergrijp tegen God. Dit geldt duidelijk voor al het belijden van zonden uit het verleden, of dat nu officieel of onofficieel gebeurt, in het openbaar of in het verborgene**.

Bijeenkomsten om openbaar schuld te belijden voor zonden uit het verleden zullen normaliter vooraf gepland worden. Als een betrokken partij zou worden beledigd of in verlegenheid worden gebracht door een verzoek om vergeving, dan zou het achterwege moeten blijven. Maar moet er wel vergeving gevraagd worden aan de andere partij bij onofficiële initiatieven, zoals kan gebeuren in sommige charismatische bijeenkomsten?

Ten eerste moeten we rekening houden met de gevoelens in de groep van de slachtoffers. Nazaten van degenen die in het verleden slachtoffers waren hebben misschien het gevoel dat ze niet het recht of de bevoegdheid hebben om vergeving te schenken. Dit is vaak het geval met Joodse mensen, die gewoonlijk zullen zeggen dat vergeving in de handen van God ligt en dat de enige mensen die vergeving hadden kunnen schenken, dood zijn. Ten tweede moeten we gevoelig zijn voor de diepte van het geleden leed. We dienen te vermijden dat we fouten uit het verleden tot

iets onbeduidends maken, door te denken dat we volledig in de geschiedenis ervan doordringen als we er een paar boeken over lezen en er een paar uur van gebed aan besteden.

Conclusie

Het lijkt erop dat de Heilige Geest in onze tijd de Kerk onderwijst over plaatsvervangend schuldbelijden en zuivering van herinneringen. De timing van de Geest is verbonden met de ernst van de situatie waarin onze wereld nu verkeert en toont de diepgang van de vernieuwing die de Vader van alle barmhartigheid wenst voor de Kerk en de wereld. Vanwege het belang van de charismatische vernieuwing binnen het totaal van het vernieuwende werk dat de Heilige Geest verricht, is er een speciale verantwoordelijkheid voor leiders van de vernieuwing om te luisteren naar deze impuls van de Heilige Geest. In de eerste plaats moeten we het begrijpen, want alleen dan kunnen we er onderricht over geven. Als we gehoor geven aan de oproep van de Geest om schuld te belijden voor de zonden van het verleden, dan leveren we een belangrijke bijdrage aan de vernieuwing van de Kerk en de evangelisatie van de wereld.

Peter Hocken #

Dit was het laatste deel. Eerdere delen stonden in 2012-2, 3, 4 en 5; en 2013-1 en 2. Alle delen zijn terug te vinden onder 0132 op www.stucom.nl

*Bij de voorbeelden van eerdere pauselijke schuldbelijdenissen wordt het expliciet aangegeven als daarbij ook vergeving is gevraagd (*Herinnering en verzoening* 1.1 en 1.2).

**In zijn exhortatie *Ecclesia in Europa* stelt paus Johannes Paulus II dat een engagement nodig is waarbij 'men zich herinnert welk aandeel de zonen van de Kerk hebben gehad in het ontstaan en de verbreiding van een antisemitische houding in de geschiedenis, en daarvoor God om vergeving vraagt' (paragraaf 56; *Ecclesia in Europa* staat als 0160 op www.stucom.nl).

De oorspronkelijke Engelse tekst van dit artikel staat als 0132uk op www.stucom.nl. Vert. Kees Slijkerman en de redactie van Bouwen aan de Nieuwe Aarde. De tussenkopjes zijn van de redactie van Bouwen aan de Nieuwe Aarde.
Informatie over en abonnement op Bouwen aan de Nieuwe Aarde: zie www.bana.nl of www.kcv-net.nl.

Meer over dit onderwerp:

[Herinnering en verzoening](#), Kerkelijke documentatie jrg. 28, nr. 4, 1-9-2000, p. 11-42, www.rkkerk.nl >

Meer teksten van dr. Peter Hocken: ga naar <http://www.stucom.nl/algemeen/alldocnl.htm> en zoek met de zoekfunctie (ctrl+f) naar Hocken.

Who is Peter Hocken? Zie document 0104uk op www.stucom.nl.

Dit is document 0132 op www.stucom.nl